MEVLANA CELALEDDİN RUMİ

(v. 17 Aralık 1273)

Hayatı:

- Mevlana'nın asıl adı Muhammed Celaleddin'dir. Mevlana ve Rumi de, kendisine sonradan verilen isimlerdendir. “Efendimiz” manasına gelen Mevlana ismi ona daha pek genç iken Konya'da ders okutmaya başladığı tarihlerde verilir. Bu ismi, Şemseddin-i Tebrizi ve Sultan Veled'den itibaren Mevlana'yı sevenler kullanmış, adeta adı yerine sembol olmuştur.
- Rûmî, Anadolu demektir. Mevlana'nın, Rumi diye tanınması, geçmiş yüzyıllarda Diyar-i Rûm denilen Anadolu’da bir vilayet olan Konya'da uzun müddet oturması, ömrünün büyük bir kısmının orada geçmesi ve nihayet türbesinin orada olmasındandır.

- Mevlâna 30 Eylül 1207 yılında bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Horasan yöresinde, Belh şehrinde doğmuştur. Mevlâna'nın babası Belh şehrinin ileri gelenlerinden olup sağlığında "Bilginlerin Sultanı" ünvanını almış olan Bahaeddin Veled'dir. Annesi ise Belh Emiri Rükneddin'in kızı Mümine Hatun'dur.
- Sultânü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled, bazı siyasi olaylar ve yaklaşmakta olan Moğol istilası nedeniyle Belh'ten ayrılmak zorunda kalmıştır. Sultânü'l-Ulemâ 1212 veya 1213 yıllarında aile fertleri ve yakın dostları ile birlikte Belh'ten ayrıldı.
- Sultânü'l-Ulemâ'nın ilk durağı Nişâbur olmuştur. Nişâbur şehrinde tanınmış Mutasavvıf Ferîdüddin Attar ile de karşılaşmıştır. Mevlâna burada küçük yaşına rağmen Ferîdüddin Attar'ın ilgisini çekmiş ve takdirlerini kazanmıştır.

- Yolculuk esnasında Şam şehrine gelinmişti. Burada kendisine yapılan bütün ısrarlara rağmen, "Allah yurdumuzun Anadolu topraklarından olmasını buyuruyor. Bizim durağımız Konya şehri olacaktır" diyerek kafile tekrar yola koyuldu. Halep, Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri, Niğde yoluyla Karaman'a geldiler. Karaman'da da bir müddet kaldılar. Mevlâna'nın gün geçtikçe ismi etrafa yayılıyor, herkes ondan ders almaya başladı.
- Selçuklu Sultanı I. Alâaddin Keykubat Mevlâna'yı Konya'ya davet etmiş ve Mevlâna da bu daveti kabul ederek Konya'ya yerleşmek üzere hareket eder. Konya halkı büyük bir heyecan ve kalabalıkla Mevlâna'yı karşılarlar. Sultan Alâaddin Mevlânâ'nın arzusu üzerine onu bir medreseye yerleştirir. Artık Mevlana millete vaazlar vererek ümit ve yaşama sevincini aşılar.

- Mevlâna’nın büyük şahsiyet olarak ortaya çıkışı babası Baheddin Veled’in vefatıyla başlamıştır. Ancak Mevlâna’nın asıl şahsiyetini kazanmasında Tebrizli Şems'in büyük bir hizmeti vardır.
- Mevlâna Konya’da 1244 yılında Şems-i Tebrizî ile karşılaştı. Mevlâna Şems'te "mutlak kemâlin varlığını" cemalinde de "Tanrı nurlarını" görmüştü. Ancak beraberlikleri uzun sürmedi. Şems aniden öldü.
- Şemsin vefatından sonra Mevlâna dalgın dalgın Konya çarşısında dolanırken Kuyumcular Çarşısında Selâhaddin Zerkûbi adından bir kuyumcunun çırakları altınları ince levha haline getiriyorlardı. Bu levhalardan ahenkli bir ses işiten Mevlâna bu sesi duyar duymaz hemen kendinden geçmiş ve semâya başlamıştı. Ona göre Selâhaddin çıraklarına hiç ara vermeden çekiçleri vurmalarını söyler. Ve kendisi de Mevlâna ile birlikte dönmeye başlar. Mevlâna Şems'i kaybetmiş ama Selâhaddin'i bulmuştu. Fakat Selâhaddin Zerkûbi de kısa bir müddet sonra bu dünyadan göç eyledi.

- Yaşamını "Hamdım, piştim, yandım" sözleri ile özetleyen Mevlâna 17 Aralık 1273 pazar günü Hakk'ın rahmetine kavuştu.
- Mevlâna'nın cenaze namazını vasiyeti üzerine Sadreddin Konevi kıldıracaktı. Ancak Sadreddin Konevi çok sevdiği Mevlâna'yı kaybetmeye dayanamayıp cenazede bayıldı. Bunun üzerine Mevlâna'nın cenaze namazını Kadı Siraceddin kıldırdı.
- Mevlâna ölüm gününü yeniden doğuş günü olarak kabul ediyordu. O öldüğü zaman sevdiğine, yani Allah'ına kavuşacaktı. Onun için Mevlâna ölüm gününe düğün günü veya gelin gecesi manasına gelen "Şeb-i Arûs" diyordu ve dostlarına ölümünün ardından ah-ah, vah-vah edip ağlamayın diyerek vasiyet ediyordu.

Mevlâna’yı Doğru Anlamak

- Mevlâna'yı "hümanist bir ozan" şeklinde takdim etmek, Mevlânâ'nın Kur'an'a, Rasûlüllah’a dayanan manevî fazilet kaynaklarını göz ardı etmektir. Günümüz hümanistliğinin özünde bulunan inkârcı fikirler, Mevlânâ'nın hayatında ve tefekkür dünyasında asla yoktur. Hümanist kelimesinin sözlükte karşılığı aynen şöyledir.
- Edebiyattaki manası: İslâmiyet’e ters düşen ve aykırı olan bir akım olup Yunan ve Latin edebiyatının taraftarlığını yapmak anlamına gelmektedir. Felsefedeki manası ise: İnsanın menfaatini hayatta değer ölçüsü kabul eden ve dine tabii olmayan insana aşırı hâkimiyet vermek isteyen materyalist bir akım ve sapık bir nazariyedir.
- Bu tarifin, ışığı altında Mevlâna'yı Hümanist olarak tanımak büyük bir cahillik ve vicdansızlık olur. Hümanizma fikrine ilk olarak Yunanlılar, çıkmış daha sonra da materyalistler sahiplenmişler.

Mevlana’nın Ölüm Anlayışı

- Mevlâna'nın felsefesine göre “ölüm, idam değil, hiçlik değil, fena değil, ebedi bir ayrılık değil, yokluk değil, tesadüf değil, belki bir Fâil-i Hâkim-i Rahim tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Asıl vatanına bir sevkiyattır. Bütün ahbapların bulunduğu berzah âlemine bir kavuşma kapısıdır.”

Mevlana’nın İslam’a Bağlılığı

- Mevlâna, Allah aşkıyla kendinden geçen ve Peygamberimize sonsuz sevgisi olan bir Müslümandı. Mutlak hakikate ulaşabilmek için aşk ve vecdle, Allah'ı seven O'na hamdeden mütefekkir bir sûfiydi. Mevlâna kendisini yanlış tanıtmak niyetinde olanlara seneler öncesinden şöyle sesleniyordu:

“Men bende-i Kur’ânem eger cân dârem.
Men Hâk-i Reh-i Muhammed Muhtârem,
Eğer nakl küned cüz in kes ez güftarem,
Bizârem ez u, vez ân suhen bizârem.”

Bende can olduğu (var olduğum) müddetçe Kur'anın kölesiyim.
Ben Hz. Muhammed Muhtarın yolunun toprağıyım.
Birisi benim sözlerimden bundan başka bir söz naklederse
O Kimseden de o sözden de bizarım.

Mevlana Hakkında Söylenenler:

- Alman şairi Hanns duygularını şöyle dile getiriyor;

“Aşkımın ateşiyle tutuşmuş sanki

Türbende yanan kandilim.

Semâın âlemde döndüğü müddetçe,

Ruhunda, kendisini bulan ruhum Mevlânâ!”

- Pakistan'ın Milli şairi Muhammed İkbâl de duygularını şöyle dile getiriyordu:
- "Ey içi nur dolu mürşit: Aşk ve İman kervanının lideri, ahlâksızlık şirketinin bir bütün tufan halinde her istikâmete taşıp uzanarak her fazileti boğmaya koyulduğu kara günlerde senin feyzinden, senin nurundan kuvvet alıyoruz! Ey gönüllerin sultanı! Sensiz insanlık öksüzdür”

- Güney Afrikalı Rezzak da şöyle demektedir:
- “Türkiye'nin yaşayan kahramanı, gönüllerin sultanı büyük Mevlana’nın samimi şahsiyeti zengin manevî telkinleri cihanşümuldur. O, her zaman için insanlığa mânevî bir ışık tutmuştur. Bugün insanlık, mânevî gıda için haykırmakta ve ondan medet beklemektedir.”

******

- Amerikalı Prof. Dr. (Ermeri) duygularını şöyle dile getiriyor:
- "Medeniyete, ruhsuz ilme ve fenne tapan batılı insan Mevlâna’nın üstlendiği neyin sesine kulak vermeli. Çünkü o insanlığı ilâhi güneşe sevk ediyor. Huzura götürüyor. Allah'a götürüyor"

Mevlana’nın Ahlaki Yapısı:

- Mevlânâ'ya ait bütün menkıbelerde; alçak gönüllülük, selâm verme, halkı kayırma, çocukların ve başka dinden olanların hatırlarını sayma, onlara alçak gönüllülükle muamele etme meziyetleriyle övündüğünü görmekteyiz.
- Sultan İzzettin Paşa bir gün ziyaretine gelmişti. Sultan, Mevlâna Hazretlerine nasihat etmesini talep eder. Mevlâna şöyle der: "Ne diyeyim... Sana çoban ol demişler, kurt oluyorsun. Bekçi ol demişler hırsızlığa kalkıyorsun. Rahman olan Allah seni Sultan yapmış, sen tutup şeytana uyuyorsun..." Bu tesirli sözler sultanın uyanmasına vesile olmuş. Mevlânanın ayaklarına kapanmış.
- Sultan kendisini saraya davet edince de; "Ey kudretli sultan! Maksadınızı anlıyorum. Fakat imamlara medrese, şeyhlere hangâh, emirlere saray, tüccarlara han, gariplere kervansaraylar münâsiptir. Müsaade buyurunuz da biz medresede kalalım" dedi...

- Mevlana: **“İman, baştan başa edeptir, İslam yolu, edep ve hürmet yoludur. İmanın kemale ermesi, gönüllerin takva ile buluşması, güzel ahlak ve üstün edeple mümkündür**”

******

- Mevlana, sadece Allah’a olan kulluğu ile coşmuş ve: **“kul oldum, kul oldum, kul oldum! Ben sana hizmette iki büklüm oldum, her köle azad edilince sevinir. İlahi, ben ise sadece Sana kul oldum diye seviniyorum”** demiştir.

******

- **Mevlana: “Bizim Peygamberimizin yolu aşk yoludur. Aşksız olma ki, ölü kalmayasın. Sevgi; acıyı tatlı, bakırı altın eder. Her an iyilik tohumu ek, çünkü ekmedikçe biçemezsin”**

- Bir defasında Şeyh Sadreddin Konevi'nin evinde yapılan toplantıya Mevlâna ve devrin ileri gelenleri ve bilginleri de çağrılmıştı. Davetliler konuşma sırasındayken Emin Kemâlettin Mevlâna için şöyle demişti:
- "Mevlânanın etrafındakiler genellikle halktan ve orta tabakadan kimselerdi. Esnaf, fazilet ve bilgi sahibi kimseler yanına uğramıyor gibi bir şey... Nerede bir çulha, nerede bir bakkal, nerede bir terzi varsa, onun müridi olmuş."
- Bu söz Mevlânayı incitmişti ama cevabını da vermişti.
- "Öyledir zahir... Hallac-ı Mansur da bir "Hallaç" değil miydi? Hepimizin bildiği Buharalı mutasavvıf bez dokumaz mıydı? Bir başkası camcıydı (Zeccac); söyler misiniz, sanatların irfanlarına ne zararı dokundu?

- Bu yolla bir söz daha gelmişti. Mevlânanın kulağına... Diyorlardı ki,
- "Mevlâna eşsiz bir sultan, misli görülmemiş bir insan O'na sözümüz yok. Ama etrafındaki kötü kişilere ne demeli?
- "Mevlâna bu tarize de karşılık vermiş susturmuştu.
- "Eğer onlar iyi olsalardı, ben onların müridi olurdum.”

- Yine bir gün Emir Süleyman Pervâne, Mevlânadan kendisine nasihat vermesi için ricâda bulunmuştu. Mevlâna bir müddet düşündükten sonra
- "Emin Pervâne Kur'an-ı ezberlediğini duyuyorum. Doğru mu?" dedi. Pervâne: "Evet"
- "Ayrıca, Şeyh Sadreddin'den Hadis ilmi okuduğunu da duydum."
- "Evet, doğrudur." Bunun Üzerine Mevlâna şöyle buyurdu.
- "Mâdem ki, Allah'ın kitabını ve onun Resülünün sözlerini okuyorsun. O sözlerden ders almıyorsun benim nasihatimi nasıl dinler ve ona uyarsın?"
- Pervâne bu sözler üzerine ağlıyarak dışarı çıkmıştı.

- Mevlâna mesnevisinde dünya sevgisi hakkında şöyle buyuruyor:
- "Dünyâ sevgisi külhane benzer. Zira onun sıcaklığıyla takvâ hamamı ısıtılır. İşte dünya sevgisiyle karışık olanlar, o külhan içinde huzursuz ve rahatsızdırlar."
- Takva sahipleri ise; takvâ ve safa hamamın da oldukları için o külhanın kirinden, dumanından uzak olarak safa sürerler.

- Yine Mevlâna bir gün Papazla konuşurken sordu:
- "Sen mi büyüksün, yoksa sakalın mı?" Papaz cevap verdi: "Ben sakalımdan yirmi yaş büyüğüm."
- Mevlâna bunun üzerine papaza:
- "Senden yirmi yaş küçük olan sakalın ağarmış ta sen hâlâ karanlıklar içerisindesin;"
- Papaz bu söz üzerine Müslümanlığı kabul etmişti.

- Mevlana'nın Yedi Öğüdü

  1. Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol.

  2. Şefkat ve merhamette güneş gibi ol.

  3. Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol.

  4. Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol.

  5. Tevazu ve alçak gönüllülükte toprak gibi ol.

  6. Hoşgörülülükte deniz gibi ol.

  7. YA OLDUĞUN GİBİ GÖRÜN, YA GÖRÜNDÜĞÜN GİBİ OL.

******

- Aklın varsa bir başka akılla dost ol da, işlerini danışarak yap...

Sevgiyi Sevmek

- Bir gün Hazret-i Mevlânâ Hazretleri'nin huzuruna birbirlerine dargın iki kişi getirirler. Mevlânâ hazretleri onlara bir an önce barışmalarını söyler ve şu örneği verir:
- "Allah, bazı insanları su gibi lâtif, mütevazı, daima aşağıya doğru akan ve yumuşak huylu yarattı, bazılarını da toprak ve taş gibi sert mizaçlı yarattı.
- "Su, toprağa karışır, meyvelerin büyümesini, canlıların hayatlarını devam ettirmelerini sağlar. Böylece o sulardan ruhlara ve bedenlere gıda temin edilip, menfaat sağlanır. Su, toprağa gitmezse, topraktan da, sudan da lâyıkıyla istifade edilmez.
- "Bu arkadaşın toprak hükmünde olup, yerinden kalkmaz ve barışmazsa, sen su gibi tevazu üzere ol ve onunla anlaş.

- "Herkes bilir ki, iki küs olan kimseden hangisi öbüründen önce davranırsa, Cennete ötekinden önce girecektir. Daha çok sevap kazanacaktır. Dolayısıyla, bu barıştan her ikiniz de istifade etmiş olacaksınız."
- Biraz sonra her iki kişi de barıştılar.

Bir Düzeltme:

- Mevlâna'ya mal edilen:

"Yine de gel! Yine de gel. Ne isen öyle gel.

İster kâfir, ister Mecusi, ister putperest ol yine de gel!

Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir.

Yüz kere tövbeni bozmuş olsan yine de gel!"

- ifadelerinin bazı kaynaklarda ona ait olmadığı söylenmektedir. Ziya Paşa Harabat adlı eserinde bu rubainin Mevlâna'dan çok önce söylenmiş olduğunu bildirirken İranlı Prof. Fruzanfer ve Mevlâna'nın soyundan gelen Veled İzbudak'ın hazırladıkları Mevlâna'nın rubaiyatlarında bu dörtlüklere rastlanılmamaktadır.